

Fullfölj krispolitiken

KNAPPT ett år efter valet når arbetslösheten nu de högsta siffror vi har haft sedan före kriget. Skälen till denna tragiska utveckling är flera. Vi har just passerat botten av efterkrigstidens djupaste lågkonjunktur.

Samtidigt brottas vi med svåra långsiktiga problem. Strukturbakslagen för viktiga svenska industrier har bara delvis övervunnits. Stödåtgärder har konserverat problemen. Kostnadslåget låg länge för högt för att tillåta en tillräckligt snabb tillväxt i de friska delarna av näringslivet. Stora ungdomskullar kommer ut på en svag arbetsmarknad med ungdomslöner etablerade på en relativ nivå som blivit ohållbar.

Otåligheten stiger nu inom arbetarrörelsen. Krav framförs på att regeringen skall öka sysselsättningen i den offentliga sektorn och permanenta jobb där som nu är temporära. Riskerna växer för att vi skall få se en traditionell brittisk stop-go-politik med en stimulanspolitik strax efter en devalvering och strax före en konjunkturuppgång. Folkpartiregeringen kastade bort en del av de borgerliga devalveringarnas frukter genom expansionspolitik i början av konjunkturuppgången 1979. Nu gäller det att inte fortsätta på den brittisk-danska vägen med kortsiktiga åtgärder för att skaffa några tusen jobb under några månader till priset av massarbetslöshet och ekonomiskt förfall på några års sikt.

Villy Bergström

Harry Flam

Carl Hamilton

Nils Lundgren

Karl-Göran Måler

Bengt-Christer Ysander

I denna och två följande artiklar diskuterar de s k "sexlingarna" – VILLY BERGSTRÖM, Uppsala universitet, HARRY FLAM och CARL HAMILTON, Institutet för internationell ekonomi, NILS LUNDGREN, PK-banken, KARL-GÖRAN MÅLER, Handelshögskolan samt BENGTT-CHRISTER YSANDER, Industrins utredningsinstitut – devalveringens eftervärd.

Stockholms
Tidningen

Stockholm

ARO1

ca 45.000 ex 7/vecka (S)

AB Pressurklipp

1983-09-01

Socialdemokratins krispolitik inleddes med en kraftig devalvering som i ett slag återgav svensk industri en internationell konkurrenskraft som den inte har haft sedan början av 70-talet. Därmed uppfylldes, åtminstone temporärt, en nödvändig förutsättning för att arbetarrörelsen skall kunna uppnå sitt grundläggande mål: full sysselsättning.

Men skall vi kunna långsiktigt garantera sysselsättning åt alla, måste den nyvunna konkurrenskraften bevaras. Det räcker inte att återställa fullt kapacitetsutnyttjande. Vi måste också åstadkomma en tillräcklig industriell kapacitetsutbyggnad för att ersätta det "förlorade 70-talet".

Det är denna devalveringens eftervärd som normalt brukar misslyckas världen runt. En stor devalvering är i sig en enkel åtgärd som inte kräver någon skicklighet utan bara en betydande politisk djärvhet. Det första hindret kan sägas ha klarats genom LOs samhällsansvariga återhållsamhet i 1983 års lönerörelse. Nu är emellertid riskerna stora att budgetunderskotten och lönelysten under de närmaste två, tre åren sopar undan de gynnsamma effekterna av devalveringen och kastar oss tillbaka i det ekonomiska förfall vi levat i under de sex borgerliga regeringsåren.

Det är bråttom. För att budgetunderskotten och nästa avtalsrörelse inte skall hinna rasera hela krisprogrammet måste kraftfulla åtgärder vidtas på båda områdena under hösten. Vi är redan nu sent ute och kan bara hoppas att det inte är alltför sent.

En snabb prisstabilisering är absolut nödvändig.

Den primära uppgiften i höst är att få ner inflationstakten och bryta inflationsförväntningarna. Låg inflation är inte bara ett mål i sig, som möjliggör fördelningspolitisk rättvisa och konsekvens. Den är också en absolut nödvändig förutsättning för full sysselsättning. Endast om vi lyckas drastiskt sänka inflationstakten kan vi hoppas på en sådan fortsatt draghjälp från utlandsefterfrågan att vi under 1984-1985 kan börja bygga ut kapaciteten och därmed skapa fler jobb inte bara inom industrin utan också direkt och indirekt, i tjänstesektorn. En sådan utveckling förutsätter nämligen att företagen redan nu vågar lita på att den nuvunna konkurrenskraften blir bestående. Ingen satsar på produktionsinvesteringar i dag, om det ser sig troligt att allt är tillbaka vid det gamla om ett år eller två. Då går vinsterna i stället till finansiella manövrar.

En stabil prisutveckling är också en förutsättning för att vi skall kunna genomföra denna produktionsökning tillräckligt snabbt och effektivt. Vi vet av bister erfarenhet att en hög inflation tenderar att mångdubbla skattesystemets negativa verkningar på sparande, arbetsvilja och rörlighet på såväl kapital- som arbetsmarknad.

Ur denna synvinkel är 1984 det avgörande året för regeringen. Det är då en drastisk prisstabilisering måste åstadkommas om inte devalveringsvinsterna helt skall gå förlorade. Efter ett årtionde med tvåsiffrig inflation måste inflationstakten halveras till 4-5 procent. Misslyckas man med detta kommer nästa devalvering att framtvings sannolikt redan vintern 1984-1985 och vi kommer från sysselsättningssynpunkt att ha ytterligare försämrat vårt läge.

**Budgetunderskott och höga löne-
lyft hotar jobben.**

Förutsättningarna inför 1984 är synnerligen ogynnsamma för en prisstabilisering. Temporärt höga vinster inom vissa delar av näringslivet parade med ett stort och kortsiktigt placerat budgetunderskott skapar extremt hög likviditet. Om inte en väsentlig åtstramning av finanspolitiken sker, kommer budgetunderskottet dessutom att fortsätta att växa snabbt. Den ökade likviditet som följer av detta kan väntas stegra både faktisk och förväntad inflation. Försök att i möjligaste mån neutralisera dessa likviditetseffekter genom statlig direktupplåning och penningpolitisk åtstramning innebär risk för att statsobligationerna pressar upp realräntan och därmed konkurrerar ut industriinvesteringarna.

Utsikterna inför 1984 års lönerörelse är inte heller gynnsamma. Det finns risk att man genom redan ingångna avtal, indexklausuler, aviserade höjningar av arbetsgivaravgifter m m på förhand kommer att ha intecknat lika stora lönekostnadsstegringar som förra hösten. Det blir svårt för löntagarorganisationerna att förhandla fram avtal som nästan inte innehåller några allmänna lönehöjningar alls. De kommer att vara misstänksamma både mot varandra och mot regeringens förmåga att klara sitt inflationsmål på 4 procent. Bland de privata arbetsgivarna kommer många tongivande företag att vara svaga i sitt motstånd på grund av växande arbetskraftsbehov.

Om inte kraftfulla åtgärder vidtas finns därför betydande risk för att lönebildning och budgetunderskott tillsammans bäddar för en inflation med förödande konsekvenser för sysselsättningen de närmaste åren.

**Det krävs budgetåtstramning och
inkomstpolitiska åtgärder för att få
ner inflationen.**

Redan i höst måste därför förslag presenteras med en strategi för avveckling av budgetunderskottet. Målet måste vara att minska det budgetunderskott 1984/85 som vi skulle vå vid oförändrad politik med åtminstone 15 miljarder kronor. Delar av dessa nedskärningar bör genomföras redan under innevarande budgetår.

En finanspolitisk åtstramning av detta slag brukar ofta omnämnas som "svångremspolitik" eller "ekonomisk hästkur". Man glömmer då att avsikten med den hårda budgetprutningen just är att slå vakt om förutsättningarna (i form av prisstabilitet och resursutrymme) för en expansion av inkomster och jobb inom näringslivet. Benämningen är också missvisande genom att den skapar en föreställning om att det skulle finnas ett genrösare alternativ med större utrymme för inhemsk konsumtion. Det går emellertid inte att genom en expansiv politik skapa högre realinkomster för hushållen de närmaste åren. **Alternativet är att låta inkomsterna urholkas av inflationen och acceptera att denna, orättfärdigt fördelade, "inflationsbeskattning" kulminerar med en ny framtvängd devalvering.**

En anpassning av statsbudgeten räcker dock inte för att få bukt med inflationen och säkerställa den uppnådda kostnadsanpassningen genom återhållsam löneutveckling 1984-1985. En dämpad inhemsk efterfrågeutveckling är visserligen en förutsättning för att snabbt tvinga ner redan pågående inflation och bryta inflationsförväntningarna. men såväl svenska som utländska erfarenheter visar att enbart efterfrågeåtstramning som medel mot inflationen har en starkt begränsad effektivitet i den meningen att det krävs en både hög och långvarig arbetslöshet för att väsentligt minska inflationstakten. **En socialdemokratisk regering får inte föra en Thatcher-politik.**

Vid sidan av efterfrågeåtstramningen krävs därför också insatser riktade mot utbudssidan, dvs åtgärder i syfte att direkt stabilisera pris- och löneutvecklingen. Den budgetpolitiska strategin måste kompletteras med inkomstpolitiska åtgärder som syftar till att säkerställa att löneutvecklingen de närmaste åren blir förenlig med det uppsatta inflationsmålet.

De bågge stabiliseringspolitiska strategierna betingar således varandra ömsesidigt. Dämpade förväntningar om efterfrågan, åstadkommen genom en budgetpolitisk åtstramning, är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för återhållsam löneutveckling. En långsam löne- och prisutveckling, delvis styrd av en inkomstpolitisk strategi, skapar samtidigt utrymme för en prutning av offentliga utgifter utan att detta under de närmaste åren behöver begränsa totala konsumtionsutrymmet mer än nödvändigt.